

1.2.2 Η μουσική του τυχαίου - Αλεατορισμός

Η αλεατορική μουσική (από τη λατινική λέξη «alea», που σημαίνει κύβος-ζάρι), εισάγει την έννοια του «τυχαίου», με τη μορφή του αυτοσχεδιασμού, την ελευθερία στη μορφή και διαφορετικούς τρόπους μουσικής γραφής (γραφικές παραστάσεις, σχεδιασμούς κ.ά.). Η μουσική μπορεί να είναι «τυχαία» σε ό,τι αφορά τη σύνθεση, την εκτέλεση ή τη σύνθεση και την εκτέλεση ταυτόχρονα. Το «τυχαίο» επίσης, μπορεί να παρουσιάζεται σε ό,τι αφορά το ρυθμό, την ενορχήστρωση, τον αριθμό των εκτελεστών, το τονικό ύψος, το μέτρο, τη χροιά, κ.ά.

Η Αλεατορική μουσική βρίσκεται στον αντίποδα της τάσης για πλήρη έλεγχο και προκαθορισμό της μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης. Ο συνθέτης σαφώς και καθορίζει τα βασικά χαρακτηριστικά της αλεατορικής μουσικής σύνθεσης, εντούτοις πολλά στοιχεία της, όπως ο ρυθμός, τα τονικά ύψη, οι διάρκειες, η προσθήκη ή η απαλοιφή ποικιλμάτων κτλ, επαφύονται στην επιλογή του εκάστοτε ερμηνευτή, με αποτέλεσμα να ανανεώνεται και να ποικίλει κάθε φορά που εκτελείται. Ο συνθέτης επίσης στηρίζεται στον παράγοντα της τύχης για τη δημιουργία της αλεατορικής μουσικής, όπως για παράδειγμα το ρίξιμο των ζαριών ή μία σειρά τυχαίων αριθμών που παράγει ο υπολογιστής μπορούν να καθορίσουν τη βασική τονικότητα, τις φθογγικές περιοχές κτλ. της σύνθεσης.

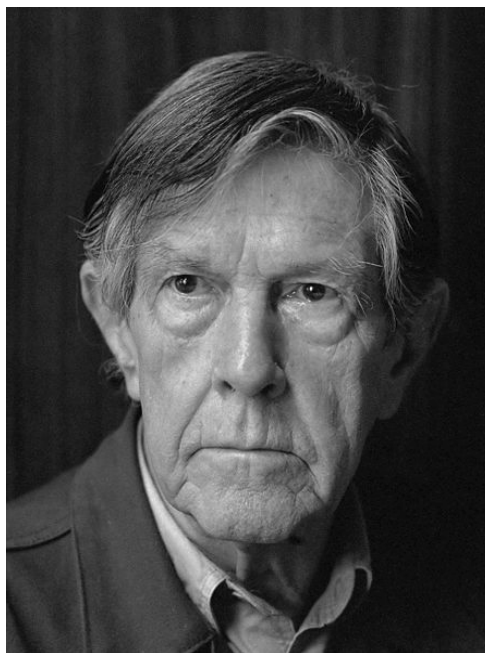
Ο αντισυμβατικός αυτός τρόπος μουσικής δημιουργίας και εκτέλεσης δίνει προβάδισμα στα ανορθολογικά στοιχεία της ανθρώπινης εμπειρίας (τύχη, διαίσθηση, συναίσθημα, έμπνευση), ενώ περιορίζει την επιρροή του ορθολογισμού που διέπει κάθε προκαθορισμένη μουσική φόρμα. Υπό αυτή την έννοια, το αποτέλεσμα μίας τέτοιας διαδικασίας δεν μπορεί να είναι προβλέψιμο, αλλά και κάθε εκτέλεση δεν είναι ποτέ ίδια με οποιαδήποτε άλλη, αλλά είναι μοναδική!

1.2.2.1 John Cage

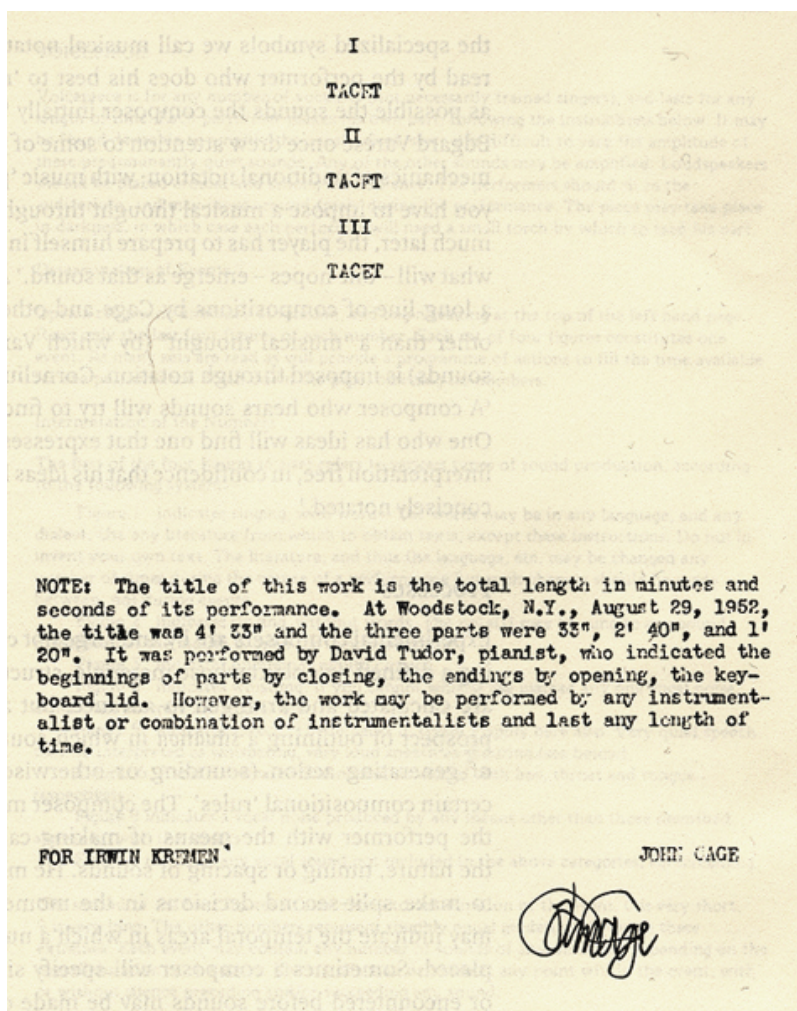
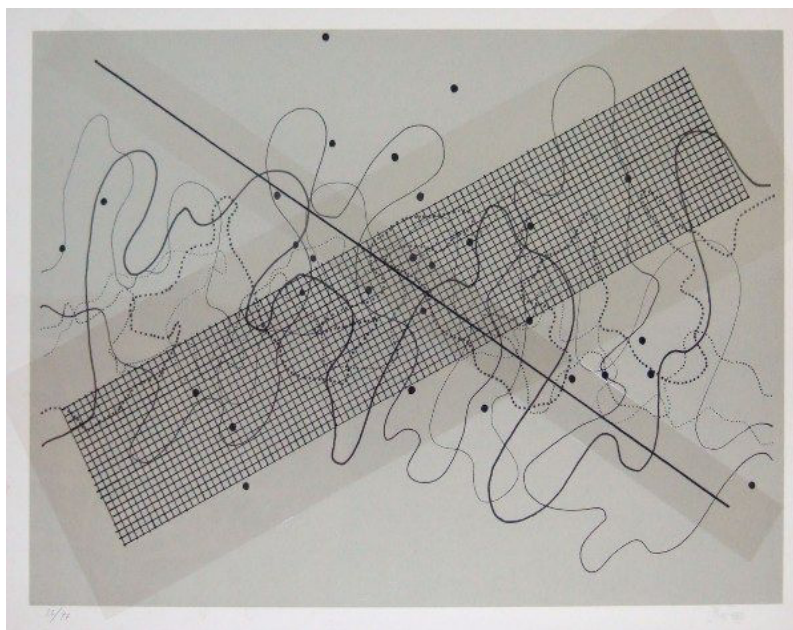
Ο Αμερικανός **John Cage** (1912-1992) θεωρείται ο κύριος εκπρόσωπος της μουσικής του τυχαίου και, γενικότερα, από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους της μεταπολεμικής πρωτοποριακής μουσικής δημιουργίας.

Διάσημη σύλληψη του Κέιτζ είναι το "προετοιμασμένο πιάνο" ("prepared piano"). Σε ένα τέτοιο πιάνο ο ήχος τροποποιείται τοποθετώντας χρηστικά αντικείμενα στις χορδές του, π.χ. χαρτάκια, πηρούνια, σβήστρες, μπάλες, καρφιά, βίδες, κομμάτια ξύλου κ.ά. Ο Κέιτζ έγραψε αρκετές συνθέσεις που περιλαμβάνουν προετοιμασμένο πιάνο, με πιο γνωστό το "Sonatas and Interludes" (1946–48).

Το έργο του "Fontana Mix" (1958) είναι μία μουσική σύνθεση που αποτελείται από 10 σελίδες με έξι χαραγμένες γραμμές η καθεμία και 10 σελίδες από διαφανές φιλμ, καλυμμένο με σημάδια σε τυχαία σημεία. Χρησιμοποιώντας τα επικαλυπτόμενα σημεία μιας περιοχής προβολής, οι δύο σελίδες (μία από τις χαραγμένες με γραμμές και μία με τα τυχαία σημεία) παράγουν συνδεδεμένες γραμμές και μετρήσεις που μπορούν να αφορούν ιδιότητες του ήχου όπως, τονικό ύψος, ένταση, κ.ά. Ο εκτελεστής πλέον

δεν συναντά μια παρτιτούρα με την κοινή έννοια αλλά ένα μοντέλο που μπορεί να διαχειριστεί με το δικό του ελεύθερο τρόπο. Η πρώτη εκτέλεση του έργου αφορούσε μαγνητοταινία, αλλά ο ίδιος ο συνθέτης είπε ότι θα μπορούσε να εκτελεστεί παράλληλα με ορισμένα άλλα έργα του, ακόμη και να εκτελεστεί ολόκληρο ή ημιτελές από οποιοδήποτε μουσικό όργανο ή συνδυασμό οργάνων (βλ. δίπλα).

Ο Κέιτζ είναι ίσως περισσότερο γνωστός για την σύνθεση του "4'33" (1952), το οποίο εκτελείται χωρίς να παιχτεί ούτε μια νότα! Το περιεχόμενο της σύνθεσης αυτής σκοπεύει να εκληφθεί ως οι ήχοι του περιβάλλοντος που ακούν οι ακροατές καθώς αυτό εκτελείται, παρά ως 4 λεπτά και 33 δευτερόλεπτα σιωπής. Το κομμάτι αυτό υπήρξε μια από τις πιο αμφιλεγόμενες συνθέσεις του 20ου αιώνα (βλ. δίπλα την παρτιτούρα του έργου).

Άλλα γνωστά έργα του Κέιτζ είναι τα εξής:

- Music for amplified toy pianos (1960)
- Water walk (1959) (βίντεο του 1960 με τον Κέιτζ)
- Child of tree (1975)
- Radio music (1956)